

de democratische school

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep voor een democratische school (Ovds) • N°46, juni 2011 • 3 euro

(De)segregatie in het Vlaamse onderwijs

in h o u d

(DE)SEGREGATIE IN HET ONDERWIJS

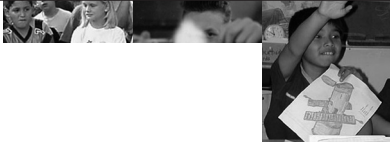
PAGINA 4

DE FINANCIËLE CRISIS NOG NOOIT ZO EENVOUDIG UITGELEGD

PAGINA 12

KENNISMAKING MET HET CUBAANS ONDERWIJS

PAGINA 14

de democratische school

Vrijwilligerslaan 103 bus 6
1160 brussel

tel.: +32 (0)2 735 21 29

e-mail: ovds@democratischeschool.org

web: www.democratischeschool.org

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep
voor een Democratische School (Ovds).

Redactie: Nico Hirtt, Jean-Pierre Kerckhofs,
Philippe Schmetz, Tino Delabie,
Hugo Van Droogenbroeck, Roger Jacobs.

Lay-out: Jean-Marie Gilson

Abonnementen

Gewoon abonnement: 10 euro

Abonnement + lidmaatschap: 12 euro
(volgens uw financiële middelen).

Betalingswijze

storten op rekening nr. 000-0572257-54
van Ovds of met gekruiste chèque in EUR
op het adres van Ovds

Artikels

De artikels of de voorstellen van artikels
moeten per e-mail worden opgestuurd, bij
voorkeur in RTF formaat of MS-Word (Mac
of Pc) of Claris Works. De redactie houdt
zich het recht voor de artikels in te korten,
kleine correcties aan te brengen en de (tus-
sen) titels te wijzigen.

Recht op kopiëren

De gepubliceerde teksten mogen op om het
even welke wijze vrij worden verspreid en
vermenigvuldigd. Wij vragen wel om de bron
te vermelden en aan te geven hoe de lezer
Ovds kan bereiken (adres, telefoon of e-mail
vermelden). Gelieve ons een exemplaar op
te sturen van elke publicatie die artikels van
De democratische school overneemt.

De Oproep voor een Democratische School (Ovds) ijvert er voor dat alle jongeren door het openbaar, gratis en verplicht onderwijs, toegang krijgen tot de kennis die hen in staat stelt de wereld te begrijpen en te veranderen. De basistekst wordt op eenvoudige aanvraag opgestuurd.

Editoriaal

In het dossier “(de)segregatie in het Vlaams onderwijs” gaan drie universitaire onderzoekers, Orhan Agirdag, Patrick Loobuyck en Mieke Van Houtte, in op heel wat belangrijke vragen. Hoe groot is de segregatie naar etnische afkomst en sociaal milieu? Hoe komt de segregatie tot stand? Wat is de verhouding tussen de individuele sociaal-economische en etnische afkomst en de school- en klassamenstelling als factoren die de leerprestatie bepalen? Waarom bekomen scholen met een zelfde populatie toch verschillende resultaten? Waarom is sociale mix belangrijk? De auteurs baseren zich op de (eerste) resultaten uit het grootschalig SINBA-onderzoek naar segregatie in het basisonderwijs dat in 2008 van start ging in samenwerking met drie universiteiten.

Dit thema zal aan bod komen in de workshop, met professor Ides Nicaise, over de wenselijkheid en de haalbaarheid van een sociale mix in de scholen tijdens de “zes uren voor de democratische school” op zaterdag 22 oktober in Brussel.

U vindt het programma van de vijfde editie van deze tweetalige Ovds-activiteit in bijgevoegde folder. Voor het gedetailleerd programma en de praktische informatie verwijzen we naar onze websites www.democratischschool.org en www.ecoledemocratique.org.

In een andere workshop tijdens de “zes uren” worden drie “Reizen in de Derde Wereld” voorgesteld: Cuba, Bolivia, Gambia. Ellen Thielemans, lector aan de Erasmushogeschool nam tijdens de voorbije paasvakantie deel aan een studiereis rond onderwijs in Cuba. Zij zal het luik “Cuba” van deze workshop verzorgen. Hier kun je reeds een reportage van enkele bezoeken aan onderwijsinstellingen in Cuba lezen. Volgens onderzoek van de Unesco waarbij de onderwijssystemen van de landen van Latijns-Amerika worden vergeleken, scoort Cuba “buiten categorie”. Ook voor ons onderwijs valt er uit Cuba wel iets te leren.

Minister Pascal Smet viel de voorbije weken in de ogen van veel progressieve onderwijsactoren tweemaal door de mand. Hij stopt de ondersteuning aan een “experiment” van OETC (onderwijs in eigen taal en cultuur) in Brussel dat sinds 30 jaar in de ogen van talloze experts zijn meerwaarde bewees. Met de afschaffing van de lessen Nederlands (NT2) voor mensen zonder papieren in het volwassenenonderwijs, trekt hij een streep door een basisrecht. Het strekt het volwassenenonderwijs en de basiseducatie tot eer dat zij samen met de onderwijsvakbonden en met de integratiesector deze maatregel door allerlei acties hebben bestreden en zullen blijven bestrijden. We zijn benieuwd welke accenten de minister zal leggen in zijn beleidsnota “meertaligheid”. We besteden er samen met de evaluatie van de CLIL-projecten (in 8 Vlaamse secundaire scholen werden de afgelopen 4 schooljaren een deel van de vakken in het Frans of het Engels gegeven) aandacht aan in een van de workshops tijdens de “zes uren voor de democratische school”.

We wensen onze lezers een deugddoende en welverdiende vakantie.

Romy Aerts

Samen staan we sterk.

**Over de wenselijkheid
van een desegregatie-en
ondersteuningsbeleid in
het Vlaamse onderwijs**

*door Orhan Agirdag, Patrick Loobuyck
& Mieke Van Houtte*

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

Midden februari 2011 gaf de Nederlandse minister van onderwijs te kennen dat ze de strijd tegen zwarte concentratiescholen opgaf omdat die toch niet blijkt te werken. Dit veroorzaakte ook in Vlaanderen nogmaals een discussie over concentratie en spreiding. De topmensen, zowel van het katholieke als het gemeenschapsonderwijs, waren het erover eens dat ook hier het aspect 'spreiding' van het GOK-beleid heeft gefaald. De minister van Onderwijs Pascal Smet liet echter onmiddellijk weten dat hij de strijd voor meer spreiding niet zal opgeven. Het GOK-beleid zal in dat opzicht geëvalueerd en mogelijk bijgestuurd worden. Hij verdedigde ook de beslissing om een zwarte concentratieschool in Diest te sluiten om op die manier meer spreiding tot stand te brengen. Ondertussen werden in de pers allerlei ballonnetjes opgelaten, waarbij sommigen ervoor pleitten om de vrijemarktmechanismen nog meer te laten spelen, terwijl anderen openlijk de vrijheid van onderwijs ter discussie stelden, een meer dirigistisch inschrijvingsbeleid wilden en/of de netten wilden afschaffen.

Het thema is niet nieuw. De 'concentratiescholen' halen de laatste twintig jaar geregeld de media. Meestal gaat het over 'zwarte' scholen die voor het grootste deel bevolkt worden met allochtone kinderen die vaak een taalachterstand zouden hebben, uit een precair sociaaleconomisch milieu afkomstig zijn en het onderwijsgebeuren zouden bemoeilijken. De discussie over het gebrek aan spreiding en over de negatieve perceptie waarmee zwarte concentratiescholen te maken hebben, blijkt steeds hevige reacties te veroorzaken bij beleidsmakers, journalisten, onderwijsmensen en ouders. Dat hoeft niet te verwonderen: onderwijs is de ultieme bouwsteen voor de toekomst van onze samenleving en alle ouders vinden goed onderwijs bijzonder belangrijk voor hun kinderen.

Om de emotie van het moment te overstijgen en een adequaat antwoord te formuleren op het vraagstuk van de segregatie in het onderwijs zijn onderzoeksgroepen van drie Vlaamse universiteiten (CuDOS UGent, HIVA KULeuven, CeMIS UAntwerpen) in 2008 van start gegaan met een grootschalig onderzoek naar segregatie in het basisonderwijs. Dit zogenaamde SINBA-onderzoek wordt gefinancierd door het FWO. De omvang, de oorzaken en de gevolgen van schoolsegregatie worden onder de loep genomen in drie Vlaamse steden: Genk, Antwerpen en Gent.

Naast een berekening van de omvang van de segregatie in deze steden, zijn er 1900 ouders, 2845 leerlingen en 706 leerkrachten in 68 scholen uitgebreid getest en/of bevraagd.

Stand van zaken

Voor wie nog mocht twifelen: de segregatie naar etnische herkomst en sociaal milieu binnen het onderwijs is in Vlaanderen nog steeds een feit. De spreiding van allochtone en kansarme leerlingen over basisscholen in Vlaanderen is erg ongelijk (Nouwen & Vandenbroucke 2011). Gemiddeld genomen is de 'zwarte' concentratie groter dan wat je zou verwachten wanneer je de sociale en etnische buurtcompositie bekijkt. De schoolsegregatie is echter niet overal even hoog. Uit het SINBA-onderzoek blijkt dat in Antwerpen de leerlingen meer gescheiden schoollopen dan in Genk, waar allochtone en kansarme leerlingen meer gespreid zijn over de verschillende scholen. Gescheiden schoollopen betekent daarom niet dat de school geen weerspiegeling zou zijn van de buurt. De Antwerpse scholen zijn immers een betere weerspiegeling van de buurt dan de Genkse scholen. Om het in vakjargon te stellen: de 'absolute segregatie' ligt hoger in Antwerpen, terwijl de 'relatieve segregatie' hoger ligt in Genk. Hier dringt zich een fundamentele beleidskeuze op: inzetten op een gelijke spreiding van verschillende sociale/etnische groepen als een doel op zich of investeren in scholen die een afspiegeling zijn van de sociale en etnische diversiteit in de buurt.

De segregatie naar etnische herkomst en sociaal milieu baart de overheid en het onderwijsveld zorgen. Dit geeft aanleiding tot het voeren van een beleid dat een spreiding van leerlingen beoogt. In het Vlaamse basisonderwijs werd daar tussen 1993 en 2002 werk van gemaakt in het kader van het non-discriminatiebeleid. Het nastreven van een meer evenwichtige schoolbevolking – vooral in etnische termen – vormt in opvolging daarvan ook een belangrijke doelstelling van het gelijkeonderwijskansenbeleid (GOK). Dit beleid omvat, naast een inschrijvingsbeleid dat tot spreiding zou moeten leiden, ook ondersteuning voor scholen met veel kinderen die voldoen aan de GOK-criteria – ondermeer de thuistaal, de opleiding van de moeder, de afhankelijkheid van bijstand (Siens, Mahieu & Nouwen 2011).

Of het spreidingsbeleid gewerkt heeft en we vandaag minder met segregatie te maken hebben dan enkele jaren geleden valt moeilijk te zeggen. In feite kan niemand een uitspraak als 'witte scholen worden witter, zwarte zwarter' met zekerheid bevestigen of ontkennen omdat de indicatoren van wat een allochtone leerling is of wat een leerling is die aan de GOK-criteria voldoet de voorbije jaren onderhevig is geweest aan verandering. De cijfers van inschrijvingen van pakweg vijf jaar geleden kunnen daarom moeilijk vergeleken worden met de cijfers van vandaag.

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

Hoe komt segregatie tot stand?

Allerlei mechanismen zorgen ervoor dat heel wat scholen weinig divers zijn. Etnische segregatie in steden is ongetwijfeld één element: in een concentratiewijk is een concentratieschool een moeilijk te vermijden gegeven. Veel heeft echter ook te maken met de uitzonderlijke vrijheid van schoolkeuze die we in België kennen: ouders hebben het recht om een school te kiezen en dus ook om een school te mijden. Dit mag voor ons vanzelfsprekend lijken, weinig landen kennen zo een doorgedreven vorm van onderwijsvrijheid. We kunnen vaststellen dat naarmate de sociaaleconomische situatie van ouders stijgt, ook de kans toeneemt dat ouders een te 'zwarte' school zullen mijden. Aan concentratiescholen kleeft immers het imago van lagere onderwijskwaliteit. Het segregatieproces wordt dus aangestuurd door de vlucht van de - zowel autochtone als allochtone - middenklasse. Bepaalde groepen blijken ook meer gebruik te kunnen maken van de vrije schoolkeuze dan andere groepen. Het SINBA-onderzoek toont aan dat allochtone en kansarme ouders minder toegang hebben tot informatiebronnen bij hun schoolkeuze en het moeilijker hebben om een geschikte school te vinden. Hier speelt ook de concurrentie tussen de netten, maar vaak ook tussen de scholen van dezelfde netten. Sommige directies (en dat geldt niet alleen voor het vrije net) doen maar wat graag een inspanning om hun school een wit imago te geven en lopen er soms de kantjes vanaf om allochtone en 'minder aantrekkelijke' leerlingen wandelen te kunnen sturen. Ondanks het inschrijvingsrecht blijkt dat kansarme en allochtone ouders nog steeds vaker te kampen hebben met weigeringen en doorverwijzingen. Daar komt bij dat allochtone en kansarme ouders minder goed geïnformeerd zijn over hun inschrijvingsrechten en minder mogelijkheden zien om hun rechten te laten gelden (Nouwen & Vandenbroucke 2011).

Zijn zwarte scholen slechte scholen?

In de strijd tegen concentratiescholen worden vaak de argumenten 'kwaliteit' en 'gelijke kansen' gebruikt. Hoge concentraties van allochtone of sociaal zwakke leerlingen zouden hun leerprestaties, evenals het algemene onderwijspeil, te veel naar omlaag drukken (moerasede effect). Omgekeerd zou een heterogene klas met kansrijke, sterk presterende jongeren de motivatie en prestaties van risicoleerlingen verbeteren: zwakkere leerlingen kunnen zich optrekken aan de sterkere. Over dit argument bestaat echter wetenschappelijk geen uitsluitend – zeker niet voor wat betreft de rol van etnische segregatie. Uit onderzoek in

binnen- en buitenland blijkt dat (etnische) concentratie niet noodzakelijk een negatieve invloed heeft op de leerwinst van de leerlingen.

Wat we uit voorgaand onderzoek wel weten (Duquet, et al. 2006), en wat door het SINBA-onderzoek opnieuw wordt bevestigd, is dat de onderwijsprestaties van leerlingen voor een belangrijk deel bepaald worden door hun individuele sociaaleconomische en etnische afkomst. Onafhankelijk van het soort school presteren leerlingen met een hogere sociaaleconomische afkomst beter dan kansarme leerlingen en presteren autochtone leerlingen iets beter dan allochtone leerlingen. Op een standaard wiskunde-toets (ontwikkeld door Dudal & Duloof 2004) scoorden leerlingen wiens ouders kaderfuncties bekleeden of een vrij beroep hebben tot anderhalf maal beter dan kinderen wiens ouders handenarbeid verrichten of langdurig werkloos zijn (zie Figuur 1).

In scholen met een hogere concentratie vankansarme en allochtone leerlingen zullen de scores gemiddeld genomen dus minder hoog zijn. Dit betekent niet dat schoolsegregatie op zich een negatieve invloed heeft. De vraag is immers of het profiel van het leerlingenpubliek in dergelijke scholen ertoe doet voor de leerlingen, als we rekening houden met hun individuele sociaaleconomische profiel. Anders gesteld, scoren kansarme kinderen beter in scholen waar ze omgeven worden door kansrijke kinderen en presteren kansrijke kinderen minder in scholen waar ze naast kansarme kinderen zitten? De resultaten van het SINBA-onderzoek geven een genuanceerd antwoord op deze vraag: de samenstelling van het leerlingenpubliek heeft een zekere invloed, maar deze is beperkt. Vooral concentratie van kansarmoede kan de gemiddelde prestaties van individuele leerlingen naar beneden halen (zie Figuur 2). Middenklasse-ouders kunnen echter op beide oren slapen: hun kinderen blijken in elke soort school goed te presteren. De kleine negatieve invloed van concentratie van kansarme leerlingen is vooral problematisch voor de sociaaleconomisch kwetsbare kinderen. Een leerling uit een zwakker sociaal milieu blijkt gevoeliger voor negatieve effecten van de school (Agirdag, Van Houtte & Van Avermaet 2011a).

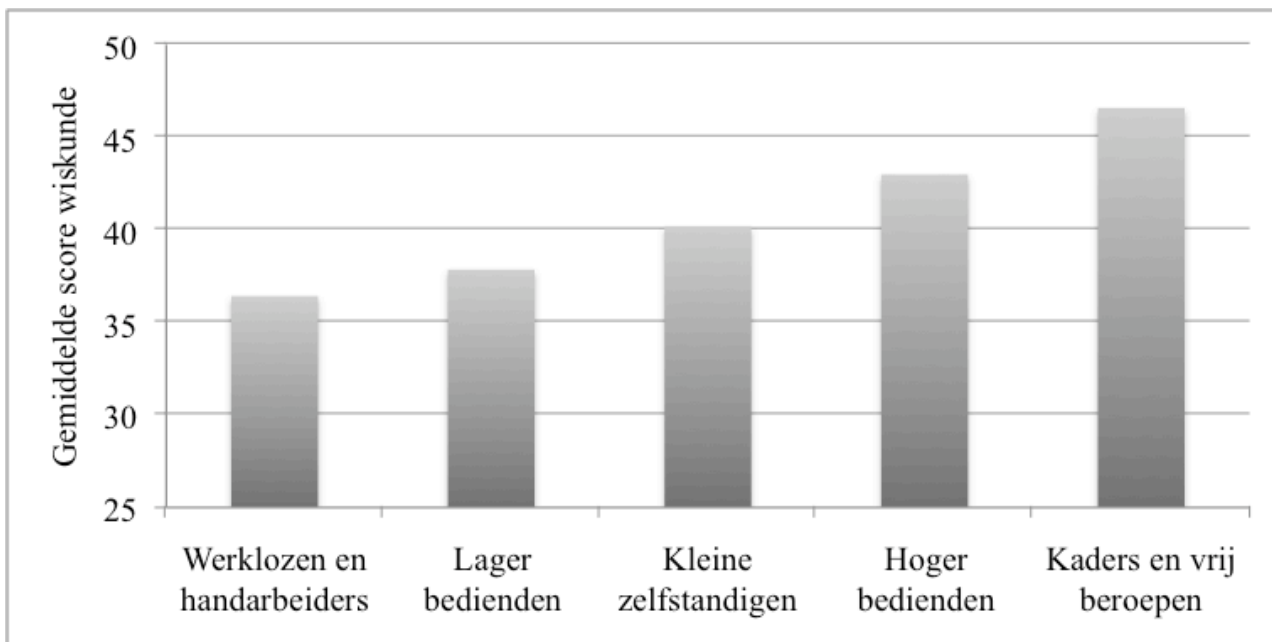
Anders dan bij kansarmoede blijkt de concentratie van allochtone leerlingen er, gemiddeld genomen, niet toe te doen. Er zijn zowel concentratiescholen die het uitstekend doen, als concentratiescholen die slecht presteren (zie Figuur 3). Het sociaaleconomische profiel van de school is dus doorslaggevend dan de etnische samenstelling. Het onderscheid tus-

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

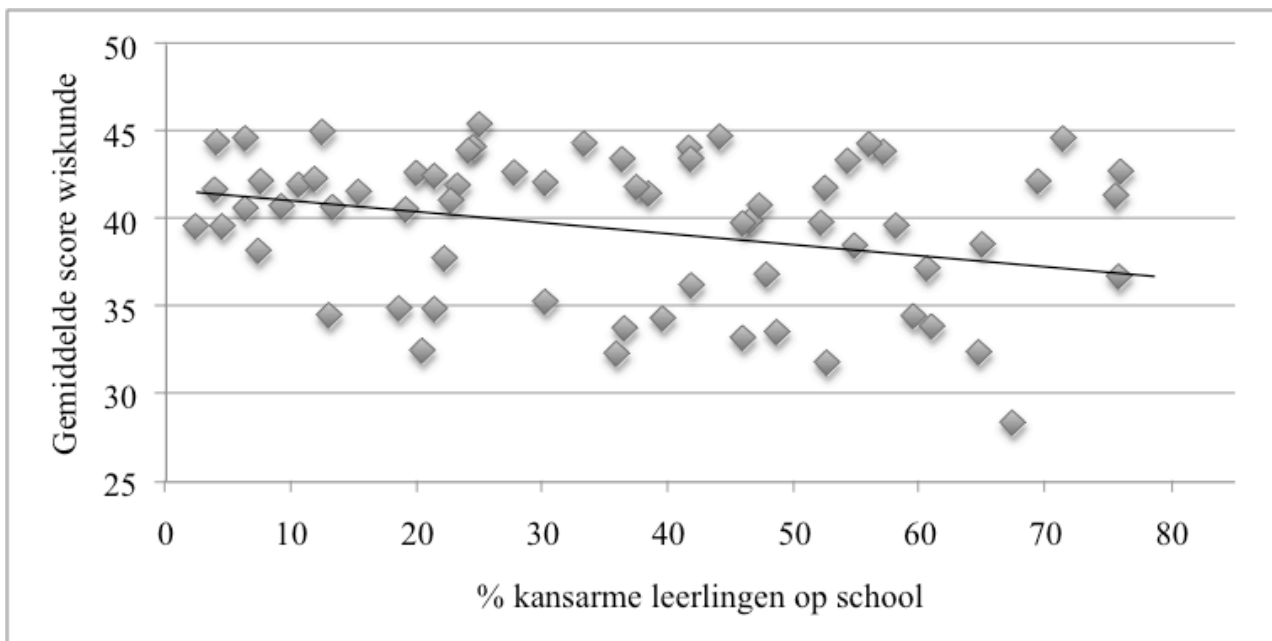
Figuur 1

Gemiddelde scores op wiskunde van leerlingen (min= 0; max = 60) naargelang hun sociaaleconomische afkomst

Figuur 2

Gemiddelde scores op wiskunde voor scholen (min = 0; max = 60) naar percentage kansarme leerlingen op school, rekening houdend met individuele sociaaleconomische achtergronden van de leerlingen

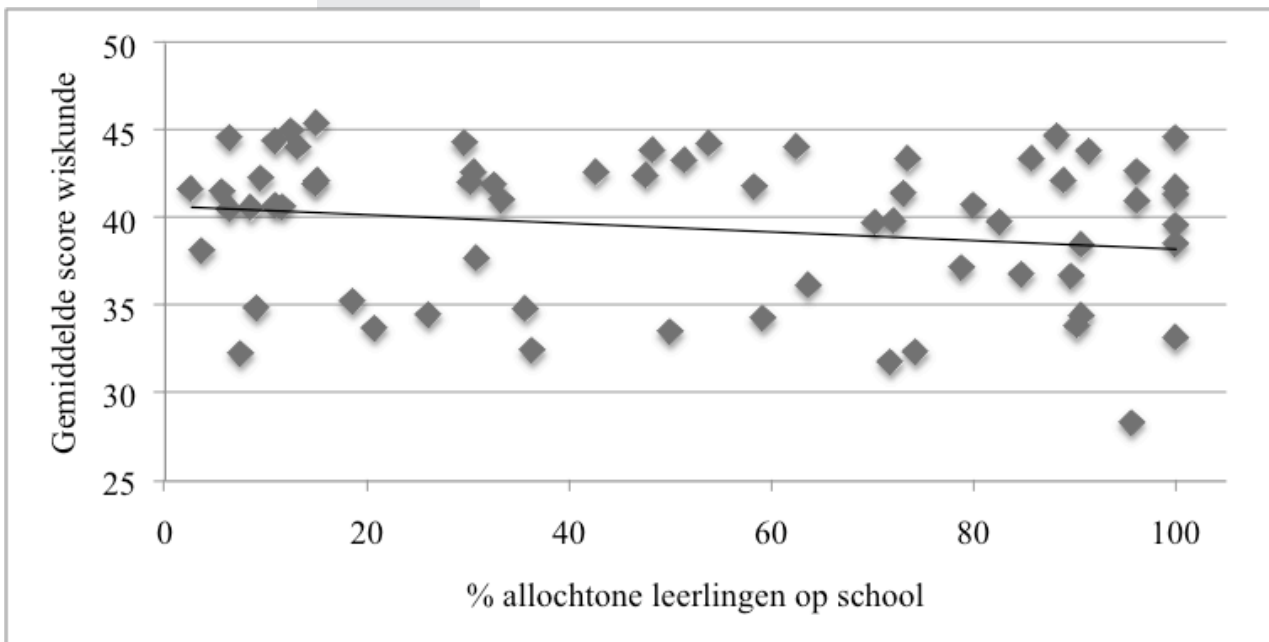

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

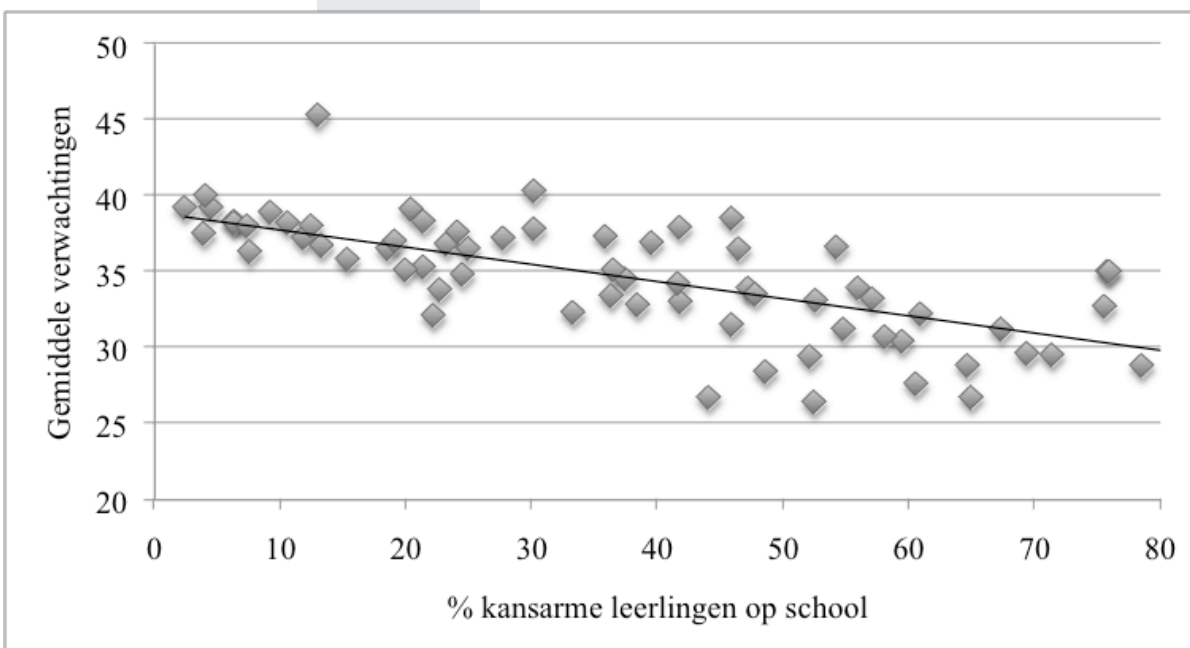
Figuur 3

Gemiddelde scores op wiskunde van scholen (min = 0; max = 60) naar percentage allochtone leerlingen op school, rekening houdend met individuele sociaaleconomische achtergronden van de leerlingen (trendlijn niet significant)

Figuur 4

Gemiddelde scores van onderwijsbaarheidsverwachtingen van leerkrachten in scholen (min = 10; max = 50) per percentage kansarme leerlingen.

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

sen de etnische en sociaaleconomische samenstelling van de scholen is echter moeilijk hanteerbaar in de realiteit want in de praktijk blijken scholen met veel kansarme leerlingen ook scholen te zijn met veel allochtone leerlingen en omgekeerd.

Uit het SINBA-onderzoek blijkt ook dat concentratie niet noodzakelijk slecht is voor het welbevinden van autochtone leerlingen (zie Agirdag, Van Houtte & Van Avermaet 2011b; Agirdag, Demanet, Van Houtte & Van Avermaet 2010; voor secundair onderwijs: Van Houtte & Stevens 2009, 2010). Autochtone leerlingen worden niet meer of minder gepest in scholen met meer allochtonen. Sterker nog, de zelfwaardering van autochtone leerlingen blijkt te stijgen naarmate er meer allochtone leerlingen zijn op school. Leerlingen vergelijken zich immers met elkaar op alle vlakken en autochtone leerlingen voelen zich blijkbaar beter wanneer ze zich kunnen vergelijken met allochtone leerlingen. Bovendien, hoe 'zwart' het publiek van de scholen ook is, de leerkrachten zijn over het algemeen etnisch Vlaams en de legitieme voertaal is er Nederlands. Kortom, in welke soort scholen de autochtone leerlingen ook schoollopen, ze spelen altijd een thuismatch.

Waarom presteert de ene school beter dan de andere?

Scholen, ook concentratiescholen, blijken individueel erg verschillende resultaten neer te zetten. Er zijn nogal wat concentratiescholen die een goed rapport kunnen voorleggen omdat ze doorheen de tijd good practices hebben ontwikkeld en de extra GOK-middelen goed hebben besteed om de leerwinst van hun leerlingen te optimaliseren.

Om het verschil tussen scholen te verklaren, wijzen onderwijssociologen vaak op de invloed van de leerkrachtverwachtingen. Het SINBA-onderzoek bevestigt het belang hiervan. In scholen met een hogere concentratie van allochtone en kansarme leerlingen blijken de leerkrachten vaker geneigd om minder te verwachten van hun leerlingen (zie Figuur 4). Deze lagere verwachtingen ten aanzien van kansarme leerlingen vertalen zich vaak in subtiele, onbewuste mechanismen die de kans op leerwinst verminderen: kansarme kinderen worden minder aan het woord gelaten tijdens de lessen, de leerkrachten geven hen minder tijd om te antwoorden op vragen, ze worden vaker bekritiseerd en minder aangemoedigd.

Bovendien wordt de sociaal-culturele en religieuze bagage van de leerlingen in scholen vaak ondergewaardeerd. Zo hebben leerkrachten vaker negatieve

houdingen en stellen ze zich minder tolerant op ten opzichte van de Islamitische leerlingen en hun religie in scholen met een hoog percentage Islamitische leerlingen (Agirdag en Loobuyck 2011). Tevens beschouwt men de meertaligheid van de allochtone leerlingen zelden als een meerwaarde, maar eerder als last, een barrière voor onderwijssucces. Vele scholen straffen zelfs hun leerlingen wanneer ze geen Nederlands spreken met hun vrienden. Dit alles heeft tot gevolg dat leerlingen deze lage verwachtingen internaliseren, wat resulteert in lagere onderwijsprestaties (Agirdag, 2010).

Belang van sociale mix

Naast het kwaliteitsargument, is er echter ook nog een ander argument voor spreiding: het sociale en maatschappelijke belang van de sociale mix. Het argument is gestoeld op de democratische gedachte dat het ons allen ten goede komt als alle kinderen, blank en zwart, rijk en arm, gezond en gehandicapt, jongens en meisjes, elkaar op school kunnen ontmoeten en op sociaal vlak van en met elkaar kunnen leren. Om kinderen tot goede staatsburgers en verdraagzame democraten te maken, is het belangrijk dat zij leren omgaan met de in de samenleving aanwezige verscheidenheid. Dat kan het best op jonge leeftijd en in de dagelijkse omgang. Leerlingen spenderen ongeveer de helft van hun "wakkere" tijd in een schoolcontext, het ligt dus voor de hand te kiezen voor de school als ontmoetingsplaats bij uitstek voor jongeren uit alle lagen van de bevolking.

Het SINBA-onderzoek toont ook aan dat de schoolomgeving een uitgelezen plaats is waar interetnische contacten en vriendschappen kunnen ontstaan. Vooral bij autochtone leerlingen blijkt de school die ze bezoeken bepalend voor het al dan niet hebben van interetnische vriendschappen – zelfs in steden waar je zou verwachten dat de kansen om elkaar te ontmoeten legio zijn (Van Houtte en Stevens, 2009). Allochtone leerlingen voelen zich ook een stukje meer 'Belg' in scholen waar er minder allochtone leerlingen zijn, net dankzij de vriendschappen die ze met autochtonen ontwikkelen in deze scholen (Agirdag, Van Houtte en Van Avermaet 2011b).

Sociale mix is in die zin een voorwaarde voor het slagen van de multiculturele samenleving. Het feit dat de diverse groepen in de samenleving nog te veel naast elkaar leven en nog te weinig intercultureel samenleven, maakt dat Angela Merkel en David Cameron een punt hadden wanneer ze er recent op wezen dat de poging om een multiculturele samenleving uit te bouwen tot op zekere hoogte mislukt is. Willen we

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

een draagvlak voor een geïntegreerde samenleving, dan moeten we ervoor zorgen dat mensen elkaar kunnen vinden in concrete, gedeelde praktijken. Solidariteit en vertrouwen zijn geen abstracte begrippen, maar komen tot stand wanneer mensen elkaar ontmoeten en gemeenschappelijke doelen hebben. Dat is de belangrijkste reden waarom gemengde scholen maatschappelijk zoveel meer wenselijk zijn dan niet-gemengde scholen. Het is een concreet middel om de noodzakelijke sociale cohesie, onze 'sense of belonging together' te verstevigen. En dat is geen overbodige luxe. Want laat ons niet naïef zijn: samenleven in diversiteit is niet altijd gemakkelijk en leidt snel tot segregatie. Door concreet contact en gedeelde participatie gaan mensen zich met elkaar identificeren en zich elkaars lot aantrekken. Het beleid moet daarom creatief maatregelen nemen om sociale mix en ontmoeting te stimuleren op school, maar ook op de werkvloer, in de jeugdbeweging, in de sport, enzovoort. Uit tal van internationale onderzoeken blijkt ook steeds meer dat niet de factor 'diversiteit' op zich de graad van vertrouwen in een samenleving ondermijnt, maar wel de manier waarop die diversiteit georganiseerd wordt. In een context van segregatie en sociale uitsluiting is het onderling vertrouwen en de wederzijdse identificatie veel moeilijker tot stand te brengen dan in een context waarin diversiteit op een niet-gesegregeerde wijze gestalte krijgt (zie Oliver 2003 en het werk van Uslaner).

Naar een geïntegreerd ondersteunings- en desegregatiebeleid

De resultaten van het SINBA-onderzoek ondersteunen de wenselijkheid van een desegregatiebeleid. Ook 70 procent van de ouders in het SINBA-onderzoek vindt dat de overheid moet zorgen voor meer gemengde scholen. Desegregatie dient echter niet (enkel) nagestreefd te worden om betere onderwijsprestaties, die liggen immers vaak goed in concentratiescholen. Desegregatie is vooral belangrijk voor meer sociale cohesie en maatschappelijke integratie, ook de integratie van de autochtone middenklasse leerlingen in de stedelijke multi-etnische realiteit van vandaag. Als mensen van diverse afkomst en sociale klasse hun kinderen naar dezelfde school sturen, dan kunnen de leerlingen samen opgroeien en kunnen de ouders elkaar leren kennen aan de schoolpoort, op ouderavonden, op schoolfeesten – mits etnische, talige en religieuze diversiteit gewaardeerd wordt binnen de schoolmuren.

Een spreidingsbeleid is echter pas legitiem als het zowel 'zwarte' als 'witte' leerlingen (be)treft. Het mag

niet alleen de allochtone leerlingen viseren. Zoals gezegd, kiezen veel allochtone ouders immers niet vrij en bewust voor zwarte scholen, maar zien ze zich daartoe genoodzaakt.

Leerlingenspreiding is bovendien een streefdoel op middellange termijn. Op korte termijn kan men niet buiten het bestaan van concentratiescholen, zeker niet in steden. De druk op leerkrachtenteams van zwarte en multiculturele scholen zal door de nieuwe instroom van immigranten en de langzame werking van het desegregatiebeleid blijven aanhouden.

Een spreidingsbeleid hoeft daarom de ondersteuning van concentratiescholen niet uit te sluiten. Meer investeren in concentratiescholen lijkt op korte termijn even noodzakelijk. De kinderen die er schoollopen, hebben recht op optimaal onderwijs. De extra ondersteuning van concentratiescholen kan bovendien gunstige gevolgen hebben op het vlak van leerlingstromen tussen scholen. Immers, concentratiescholen die kwaliteit leveren, kunnen aantrekking uitoefenen op 'witte' leerlingen. Op die manier kan ondersteuning van concentratiescholen op termijn uitmonden in meer sociale vermenging.

Financiering van scholen op basis van de kenmerken van de leerlingenpopulatie blijft in dit verband een logische maatregel. Nog meer investeren in deze scholen is aangewezen, in eerste instantie om meer pedagogisch comfort te scheppen. Een cruciaal aandachtspunt is de kwaliteit van het leerkrachtenteam in concentratiescholen. Een beleid dient incentives te geven om de beste leerkrachten naar concentratiescholen te halen en ze daar ook te houden. Leerkrachten moeten nog beter opgeleid en begeleid worden om competenties te verwerven in het omgaan met meertalige, religieuze en sociaaleconomische diversiteit.

De ondersteuning van concentratiescholen moet bovendien geïntegreerd aangepakt worden binnen het raamwerk van het lokale beleid. Scholen mogen niet het enige kanaal vormen om langs elkaar levende bevolkingsgroepen dichterbij elkaar te brengen. In een ondersteuningsbeleid voor concentratiescholen kunnen net- en niveauoverschrijdende netwerken tussen scholen en netwerken tussen scholen en externe partners goede instrumenten zijn. De lokale overlegplatforms (opgericht in het kader van het GOK-beleid) zouden als initiatiefnemers van deze netwerkontwikkeling krachtadiger moeten kunnen optreden. Een taakverruiming van de pedagogische begeleiding moet ervoor zorgen dat schoolbegeleiders aan het netwerk deelnemen en ook buiten de scholen kunnen werken. Betrokkenheid van de ouders in deze

(de) segregatie in het vlaamse onderwijs

netwerken is een must. Om verenigen van ouders en studenten hun emanciperende en overbruggende rol optimaal te laten spelen, is financiële versterking aangewezen. De media-aandacht dit voorjaar concentreerde zich in sterke mate op het falen van het inschrijvingsrecht als desegregatiemaatregel. Als het inschrijvingsrecht heeft tekortgeschoten, is het omdat de sociale positie van kansarme (allochtone) ouders in ons “vermarkt” onderwijssysteem nog steeds beduidend zwakker is. Inzetten op empowerment en verstaanbare informatieverspreiding voor kansarme en allochtone ouders is dan ook essentieel om ieders inschrijvingsrecht te kunnen garanderen. Uit het SINBA-onderzoek blijkt verder dat tal van schooldirecties zelf vragende partij zijn om de controle op ongegronde weigeringen op te voeren en ook effectiever op te treden tegen deze oneerlijke praktijken van sommige scholen.

Gezien ouders in Vlaanderen, zowel autochtoon als allochtoon, veel belang hechten aan de vrije schoolkeuze en dit recht ook grondwettelijk wordt beschermd, is een gedwongen desegregatiebeleid (op dit moment) niet haalbaar. Dit neemt niet weg dat we creatiever over good practices inzake (vrijwillige, maar aangestuurde) desegregatie zouden moeten nadenken. Hier en daar vinden we daarvan al voorbeelden. Denken we maar aan het Acacia-Feniks project en de Brede School in de Brugse Poort in Gent. En het project School-In-Zicht in Antwerpen-Noord heeft bewezen dat middenklasse ouders overtuigd kunnen worden om hun kinderen naar een ‘zwarte’ concentratieschool in de buurt te sturen. Een ondersteuning en uitbreiding van dit soort initiatieven is aangewezen. Dit neemt niet weg dat er wellicht altijd concentratiescholen zullen blijven bestaan. Maar ook dat hoeft minder problematisch te zijn indien we erin slagen om ook in deze scholen uitdagend, kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden waarbij de culturele en talige bagage van leerlingen met diverse achtergronden gewaardeerd wordt en de leerkrachten hoge verwachtingen koesteren. Dat er vele ‘zwarte’ concentratiescholen zijn die dit al hebben gerealiseerd maakt duidelijk dat dit geen utopie is, maar een haalbare realiteit voor alle scholen.

Orhan Agirdag, Patrick Loobuyck, Mieke Van Houtte

Auteurs

Orhan Agirdag is socioloog verbonden aan de Universiteit Gent, onderzoeksgroep CuDOS.

Patrick Loobuyck is moraalfilosoof verbonden aan de Universiteit Antwerpen en de Universiteit Gent.

Mieke Van Houtte is sociologe verbonden aan de Universiteit Gent, onderzoeksgroep CuDOS.

Bronvermelding

Dit artikel verscheen in het maandblad “Samenleving en politiek”, sampol, 2011/4

Referenties

Agirdag, O. (2010) ‘Exploring bilingualism in a monolingual school system: insights from Turkish and native students from Belgian schools’. *British Journal of Sociology of Education*, 31(3): 307-21.

Agirdag, O., Demanet, J., Van Houtte, M. & Van Avermaet, P. (2010) ‘Ethnic school composition and peer victimization: a focus on the interethnic school climate’. *International Journal of Intercultural Relations* (in druk)

Agirdag, O. & Loobuyck, P. (2011) ‘A study of Belgium teacher attitudes toward Muslim students’. Paper presentatie voor 2011 Annual Meeting - American Educational Research Association, April 2011, New Orleans.

Agirdag, O., Van Houtte, M. & Van Avermaet, P. (2011a) ‘Why Does the Ethnic and Socio-economic Composition of Schools Influence Math Achievement? The Role of Sense of Futility and Futility Culture’. *European Sociological Review* (in druk)

Agirdag, O., Van Houtte, M. & Van Avermaet, P. (2011b) ‘Ethnic school context and the national and sub-national identifications of pupils’. *Ethnic and Racial Studies*, 34(2): 357-78.

Dudal, P. & Deloof, G. (2004) Vrij centrum voor leerlingenbegeleiding. Leerlingenvolgsysteem. *Wiskunde: Toetsen 5 - Basisboek* (Antwerpen: Garant).

Duquet, N., e.a. (2006) *Wit krijgt schrijft beter*. (Antwerpen: Garant).

Nouwen, W. and Vandenbroucke, A. (2011) *Schoolkeuze en ervaringen met inschrijvingen bij etnisch-culturele minderheden in het gesegregeerde basisonderwijs van Antwerpen, Genk en Gent* (Leuven: HIVA, KULeuven).

Oliver, J.E. & Wong, J., (2003) ‘Intergroup Prejudice in Multi-Ethnic Settings’, *American Journal of Political Science*, 47(4): 567-582.

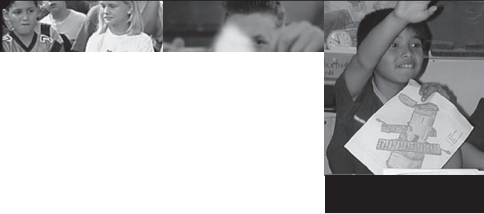
Sierens, S., Mahieu, P. and Nouwen, W. (2011) ‘The desegregation policy in Flemish primary education. Is distributing migrant students among schools an effective solution?’. In Bakker, J. e.a. (eds) *International perspectives on countering school segregation* (Amsterdam-Apeldoorn: Garant).

Uslaner, E. (2010) ‘Segregation, mistrust and minorities’. *Ethnicities*, 10(4): 415-434.

Uslaner, E. (Forthcoming) ‘Does Diversity Drive Down Trust?’ In P. Selle & S. Prakash (eds.), *Civil Society, the State and Social Capital: Theory, Evidence, Policy* (London: Routledge).

Van Houtte, M. & Stevens, P.A.J. (2009) ‘School Ethnic Composition and Students’ Integration Outside and Inside Schools in Belgium’. *Sociology of Education*, 82(3): 217-39.

Van Houtte, M. & Stevens, P.A.J. (2010) ‘School ethnic composition and aspirations of immigrant students in Belgium’. *British Educational Research Journal*, 36(2): 209-37.

DE FINANCIËLE CRISIS NOG NOOIT ZO EENVOUDIG UITGELEGD

Het is een merkwaardig gegeven, over een van de belangrijkste zaken in onze samenleving, de economie, zijn we het minst op de hoogte. In de scholen wordt er nauwelijks over gesproken en de handboeken zijn meestal bedoeld voor vaklui, en voor het grote publiek zijn ze praktisch onleesbaar. Om daaraan tegemoet te komen schreef Wim Dierckxsens twee markante boekjes. Een gesprek met de auteur.

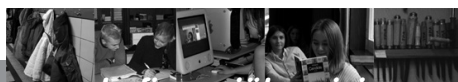
Dat **Wim Dierckxsens** deze boekjes schreef is geen toeval. Hij leeft en werkt in Latijns-Amerika, een continent waar de zaken volop in beweging zijn. Een regio, waar met vallen en opstaan gebroken wordt met het neoliberal dogma en waar op economisch vlak nieuwe wegen worden uitgeprobeerd.

Wim is niet de eerste de beste. Hij groeide op in Nederland en haalde daar een doctoraat in de sociale wetenschappen. In de jaren tachtig vestigde hij zich in Latijns-Amerika. Daar bouwde hij een rijk gevulde academische carrière uit. Een tiental boeken staan op zijn naam.

Wim is onderzoeker, theoreticus dus, maar ook lesgever. Zijn studenten zijn vaak eenvoudige campesinos, die amper geschoold zijn. Daarom voelde hij de noodzaak om belangrijke en ingewikkelde kwesties op eenvoudige manier uit te schrijven, kwestie ook van een breder publiek te bereiken. Hij schreef twee zo'n glasheldere boekjes. Het eerste is **Lucy's droomwereld**. Daarin passeert de wereldgeschiedenis de revue en legt hij uit hoe de actuele economie in elkaar zit, wat er zo allemaal fout loopt en welke alternatieven er zijn. Een tweede werkje, **Suzanna en de geldwereld**, gaat over de wereld van de speculanten en de financiële crisis. Het legt uit hoe de crisis ontstaan is en hoe die in de toekomst kan vermeden worden. Beide boekjes zijn heel eenvoudig geschreven, verstaanbaar voor een tiener. Zijn methode? Heel simpel, hij leeft zich in in de leefwereld van een kind en probeert zo de wereld door die kinderen te reconstrueren, door de meest evidente vragen te stellen. Wim is zelf grootvader van twee kleindochters – Luz en Suzette - die ongeveer tien jaar oud zijn. "Het belangrijkste is in het vel van een kind te kunnen kruipen en van daaruit het verhaal op te bouwen. Ik heb hoofdstuk voor hoofdstuk

de financiële crisis

met kinderen uit de vijfde klas van de lagere school laten bespreken en tekenen. De kinderen hebben er zelfs een toneelstukje van gemaakt. Heel belangrijk hierbij was de aanwezigheid en welwillendheid van een bevriende onderwijzeres die de hoofdstukken voorlas aan de kinderen en nu en dan de auteur uitnodigde. Verder is de politieke motivatie om waar dan ook over te kunnen komen de basis van het gebeuren.”

Als we hem vragen waarom hij zijn boekjes heeft geschreven hoeft hij niet lang na te denken. “Kinderen worden afgehouden van wat er werkelijk in de wereld omgaat. En eigenlijk geldt het zelfde voor volwassenen. De kranten en media leveren alleen informatie die strookt met de belangen van het grootkapitaal die immers bijna alle media in handen hebben. Het is dus tegen de stroom in varen geblazen. Op het internet kan je natuurlijk kritische info vinden, maar dat vergt wel enige oriëntatie want er is onwaarschijnlijk veel te vinden op het internet.”

Van de economen heeft Wim geen hoge pet op. “In dat wereldje heerst een soort eenheidsdenken, een main stream waar 99% toe behoort. Deze 99% dienen de belangen van de dag van het grootkapitaal, hun theorieën zijn daarop gestoeld. Echte kritiek wordt eigenlijk niet aanvaard en wordt onmiddellijk als ideologisch bestempeld, alsof hun systeem- en machtsbevestigende insteek politiek neutraal zou zijn. Zelfs Nobelprijswinnaars in de economie schrijven heel modegevoelig en leveren niet of nauwelijks kritiek op het systeem. De afgelopen jaren hebben de economen zich vaak volkomen vergist of belangrijke trends volstrekt niet zien aankomen. Maar dat is blijkbaar geen probleem. Als je er als econoom volkomen naast zit dan ga je gewoon mee met de main stream en je hoort er vanzelf weer bij. Er komt geen afrekening. Als je daarentegen echt kritisch schrijft en de dingen aankaart waarop economen afgerekend zouden moeten worden, dan pas wordt er echt en collectief met je afgerekend.”

Topeconomen hebben de gigantische crisis inderdaad niet zien aankomen. Hun geloofwaardigheid heeft een stevige deuk gekregen. Misschien moeten de economen ook eens met kinderen naar de crisis kijken? “Precies. Kinderen stellen vaak heel onbevangen de juiste vragen die alles overhoop gooien en waarmee we vaak geen raad weten. Het is juist die onbevangenheid die de vragen zo essentieel kunnen maken. Als volwassenen hebben we die onbevangenheid verloren. De boeken over Suzanna en Lucy proberen een beetje met die kinderlijke onbevangenheid de juiste vragen naar voren te brengen. Doe je dat in de wetenschapsvorm, dan word je genadeloos afgestraft door de main stream denkers. De boeken hebben in die zin een duidelijk politieke lading. Ze lijken voor kinderen geschreven maar zijn eigenlijk, zoals een tienjarig kind in een voorwoord aangeeft, voor volwassenen bedoeld.”

Voor Wim is de huidige crisis lang niet opgelost, de voorbije maatregelen waren een soort uitstel van executie. “De volgende klappen vallen nu eigenlijk al met de onbetaalbaarheid van de staatsschulden die de regeringen zijn aangegaan om de banken te ‘redden’ van hun onverantwoord speculatief en fictief kapitaal. De gewone burger wordt ermee belast via de uitholling van de sociaal economische rechten die historisch zijn verworven. Het speculatief fictief kapitaal gaat gewoon door totdat zal blijken dat er geen redmiddel is om de enorme zeepbel aan fictief kapitaal om te zetten in reëel kapitaal. Groot-schalige kapitaalvernietiging is dan ook onvermijdelijk en daarmee ook een enorme depressie en wellicht zodanig dat het hele systeem in zijn voegen zal kraken.”

Dat lijkt op een finale crisis van het kapitalisme. Maar is die al niet zo vaak aangekondigd? “Kijk, het gaat niet langer meer om de zoveelste economische crisis van het kapitalisme. Het is een crisis van de Westerse beschaving waarbij vele crisissen bij elkaar komen. Het is steeds duidelijker dat het milieu te ver is aangetast en de natuurlijke hulpbronnen op lijken te raken. De ecologische crisis komt steeds meer op de voorgrond. ‘The American Way of Life’ is dan ook niet langer in stand te houden. Als we een duurzame wereld willen dan zullen er duurzame en meer collectieve producten moeten gemaakt worden. Dat betekent evenwel een negatieve groei in termen van waarde. Dat is de doodsteek voor het kapitaal die niet zonder de groei in waarde verder kan. Duurzame ontwikkeling voor het kapitaal is groei. Negatieve groei betekent wel een duurzame natuur en de mogelijkheid om dichterbij de bevrediging van de behoeften van de meerderheid van de mensheid te komen. Het betekent, met andere woorden de discussie omtrent de irrationele logica van het systeem. Het gekke is nu dat wie die irrationaliteit blootlegt precies als irrationeel bestempeld wordt. We leven dus in de wereld op zijn kop. Het irrationele is rationeel en wie het tegendeel beweert wordt als irrationeel afgeschilderd.”

Zijn boekjes zijn in het Spaans, Portugees, Italiaans en het Frans uitgegeven en nu ook in het Nederlands vertaald. Voor wie de huidige economie en financiële crisis op een verstaanbare manier uitgelegd wil krijgen of het zelf eenvoudig wil uitleggen (leerkrachten, vormingswerkers) zijn de boekjes sterke aanraders. Ze zijn zelfs als lesmateriaal te gebruiken.

Mark Vandepitte

Dierckxsens W., Lucy's droomwereld, Mechelen 2009, 93p., €6 + €2 verzendkosten.

Dierckxsens W., Suzanna en de crisis in de geldwereld, met een voorwoord van Eric Goeman, voorzitter Attac Vlaanderen, Mechelen 2010, 93 p., €6 + €2 verzendkosten.

Te bestellen via ics@cubanismo.net.

Meer uitleg op: <http://www.cubanismo.net/cms/nl/shop/boeken-en-brochures>

••• KENNISMAKING ••• MET HET CUBAANS ••• ONDERWIJS

“Cuba is misschien wel het enige land ter wereld waar de scholingsgraad van de lokale bevolking gemiddeld hoger is dan die van de toerist, terwijl die toerist wel een veel hogere koopkracht heeft...” Knal! Ik was onmiddellijk geïntrigeerd door deze –eerste, maar zeker niet laatste- uitspraak van Marc, onze reisleider.

Drie zaterdagen lang worden 24 enthousiaste, nieuwsgierige reisgenoten (op twee na allemaal mensen die iets met onderwijs of vorming te maken hebben) voorbereid op deze veertiendaagse studiereis doorheen Cuba: een vleugje Cubaanse geografie, de geschiedenis, het politieke systeem, de economische situatie, praktische afspraken, het reisprogramma dat werd ontwikkeld door ICS (Iniciativa Cuba Socialista). Een koffer aan informatie. Klaar om te vertrekken.

Op 10 april zitten we gretig en vol verwachting op het vliegtuig richting het Caribische eiland. Het is al laat in de avond wanneer we de Cubaanse bodem betreden en onmiddellijk vallen de nacht en de warmte als een deken om ons heen...en die onbeschrijflijke geur, de typische geur van het zuiden. Hoewel het donker is, zit ik met mijn neus tegen het venster van de touringcar geplakt om de eerste beelden van Havana op te vangen. De start van een overweldigende reis.

Twee weken lang proeven we van de Cubaanse gastvrijheid en ontdekken we enkele prachtige steden, maar worden we vooral ondergedompeld in het Cubaanse onderwijssysteem tijdens talrijke bezoeken aan onderwijsinstellingen: een kindercrèche, een school voor basissecundair onderwijs, verschillende universitaire instellingen, een gespecialiseerde school voor kunstanimatoren, een gehandicapteninstelling....

Ser culto para ser libre

We rijden door de straten van Havana en wat me onmiddellijk opvalt: hier geen commerciële reclameborden die de stad verblinden, wel grote afbeeldingen van de helden van de Revolutie: José Martí, Che Guevara, Camilo Cienfuegos en vele inspirerende leuzen waaronder “Unidos

kennismaking met het cubaans onderwijs

luchamos, unidos venceremos” (“verenigd strijden we, verenigd zullen we overwinnen”), “Somos protagonistas de nuestro tiempo” (“wij zijn de hoofdrolspelers van onze tijd”) of “Fieles a nuestra historia” (“trouw aan onze geschiedenis”).

Onderwijs speelt een cruciale rol in de Cubaanse maatschappij. Nergens in Latijns-Amerika is de scholingsgraad zo hoog en participatie van alle lagen van de bevolking aan het onderwijs zo groot. Het is verplicht én (volledig) gratis en van peuterschool tot universiteit komen enkele grote pijlers terug: de Spaanse taal (vol bewondering luister ik telkens weer naar de welbespraaktheid van al onze gastvrouwen en -heren), de Cubaanse geschiedenis met grote aandacht voor de waarden en de helden van de Revolutie, kunst en sport. Van het platteland tot in de stad genieten zoveel mogelijk Cubanen onderwijs.

“Ser culto para ser libre” is de leidraad op ons pad. Zelfontplooiing en opleiding worden door de Cubanen hoog in het vaandel gedragen. Meer nog, vorming en onderwijs leiden tot vrijheid.

Círculo infantil: van peuter tot kleuter

Peuters en kleuters zetten hun eerste stappen in het onderwijs in een círculo infantil (een soort crèche voor peuters en kleuters van 1 tot 5 jaar) en een jaar preescolar (“voorschooljaar” op 5 of 6 jaar). Dit onderwijs is niet verplicht en voorziet in zowel gedragsontwikkeling als intellectuele, motorische en affectieve ontwikkeling van het kind. Voor ouders die verkiezen hun kinderen thuis op te voeden, is er een speciaal programma ontwikkeld: Educa a tu hijo (Leid je kind op). In de buurt van Havana bezoeken we zo’n círculo infantil en worden er warm onthaald door enthousiaste kinderjuffen en een gedreven oud vrouwtje, de directrice. We bezichtigen er de (ruime) kleurrijke klaslokalen en worden vervolgens naar de tuin geleid waar kinderen in kleine groepjes volledig opgaan in hun spel. Sommigen spelen rollenspellen zoals moedertje en vadertje, kappertje, koken eten-tje. Anderen leren het alfabet en getallen. Ook hygiëne blijkt een onderdeel van de opvoeding te zijn. Het is warempel een jongen die de pampers van een baby pop ververst en ze vervolgens met een lepeltje ingebeeld voeding geeft...

Enkele peuters zoeken onmiddellijk contact en overhandigen ons gewillig hun speelgoed als uitnodiging om met hen mee te spelen. Dan worden we gevraagd terug te keren naar de patio waar we in een cirkel mogen gaan zitten en heerlijk vers sap van ananas of guave aangeboden krijgen. Muziek knalt uit de boxen

en we worden getraakteerd op een dansspektakel van de kinderen. Ludo, nooit verlegen om zich aan een danspasje te wagen, kan zich niet langer bedwingen en smijt zich mee op de dansvloer. Het startschot is gegeven: op enkele minuten tijd staan we allemaal samen salsa te dansen met de kleine Cubaantjes. De kunst van het heupwiegen is duidelijk een van de te ontwikkelen talenten, maar ritme hebben ze allemaal! Daarna is er tijd voor vragen en een halfuurtje later trekken we gecharmeerd door deze vrolijke en kindvriendelijke omgeving opgewekt verder.

De eenheidsschool: op zoek naar je roeping en talent

Nog in Havana bezoeken we la Escuela Secundaria Básica Julio Antonio Mella, een school voor basissecundair onderwijs, een onderdeel van de “eenheidsschool”. De eenheidsschool (van 6 tot minimum 15 jaar) is verplicht en onderverdeeld in 9 graden: graden 1 tot 6 vormen het lager onderwijs, graden 7 tot 9 het basissecundair.

Cuba telt momenteel 227 centra waar meer dan 100.000 leerlingen worden opgeleid in het basissecundair onderwijs (12-14 jaar). Een aantal centra liggen op het platteland en kinderen kunnen er op internaat verblijven. Op dit niveau bestaan ook kunst- (Escuelas Vocacionales de Arte) en sportscholen (Escuelas de Iniciación Deportiva).

We worden al zingend verwelkomd door een groep leerlingen en een opvallend jonge directeur (30jaar). Uit volle borst zingen (en dansen) ze lofliederen aan het adres van Fidel en over de waarden van de revolutie. In een van de klaslokalen licht de directeur ons het pedagogisch project en de organisatie van de school toe. Hij beantwoordt gewillig onze vragen en wordt hierin enthousiast bijgestaan door een zeer mondige studente, ook vertegenwoordigster van de Pioneros, de Pioniers. Pioniers is een organisatie van jongeren, vooral geïnspireerd op de ideologie van Che Guevara. Ze draagt bij tot de integrale opleiding van Pioniers en organiseert ondermeer verschillende activiteiten, festivals, vormingsdagen. Ze spelen ook een belangrijke rol in de scholen. De Pioniers helpen de leerkrachten bij bijvoorbeeld de opvoeding, de ordehandhaving of het bijwerken van zwakkere leerlingen. Ons bezoek aan de school wordt afgerond met enkele traditionele liedjes opnieuw opgevoerd door het leerlingenkoor.

De school ligt binnen Ciudad Libertad, op enkele honderden meters van het museum van de alfabetisering. We worden er rondgeleid door een zeer charismatische directrice die ons met trots het verhaal doet

kennismaking met het cubaans onderwijs

van het nationale alfabetiseringsprogramma. Cuba is het eerste land in Amerika dat "Vrij Van Analfabetisme" werd verklaard in 1961, op amper drie jaar na de overwinning van de Revolutie. Ook 27 andere Latijns-Amerikaanse, Afrikaanse landen en Nieuw-Zeeland (hebben) leren lezen en schrijven dankzij de Cubaanse alfabetiseringsmethode "Sí, yo puedo". Tiens, haalde Obama de mosterd voor zijn verkiezingslogan in Cuba?

Het pre-universitair onderwijs

Leerlingen stromen tussen hun vijftien en zeventien in het pre-universitair onderwijs in dat is onderverdeeld in drie graden (graden 10 tot 12). Hierbij wordt een verschil gemaakt tussen plattelands- en stadsscholen. Wordt in de eenheidsschool bij leerlingen een bepaald uitzonderlijk talent vastgesteld, kunnen zij worden geselecteerd voor gespecialiseerde scholen op het vlak van sport, kunst, pedagogische en exacte wetenschappen.

Zo bezochten we in Santa Clara een school waar leerlingen in terecht komen die door hun uitzonderlijk talent in dans, muziek, theater of plastische kunsten opgeleid worden tot kunstanimatoren (instructores

de arte). Na hun opleiding worden ze tewerkgesteld in scholen waar ze lesgeven aan leerlingen met een speciale interesse voor een van deze kunstvormen. Ze zorgen voor een betere sfeer op school. Daarnaast spelen ze ook een belangrijke rol in de culturele ontwikkeling van hun gemeente en versterken ze de band tussen die gemeente en culturele organisaties. In de school voor kunstanimatoren worden we andermaal hartelijk ontvangen door directie, enkele docenten en studenten. De directeur doet ons het verhaal van de school en enkele studenten tonen hun muzikale talent op gitaar en in zang. Wij luisteren vol bewondering naar deze passionele optredens.

Na het basissecundair onderwijs kunnen leerlingen ook kiezen voor een technische of beroepsopleiding. Dit onderwijs wordt georganiseerd in polytechnische centra en als een vierjarige cyclus na de 9de graad of een driejarige cyclus na de 12de graad. Er zijn veel verschillende specialisaties en doorstroming naar het hoger onderwijs blijft mogelijk.

De grootheid van een staat leest men af aan de manier waarop aandacht wordt gegeven aan gehandicapten

Het buitengewoon onderwijs is er op verschillende niveaus en is gedifferentieerd in functie van het probleemgebied. Leerlingen zijn er intern of halfintern. Onvergetelijk is ons bezoek aan de school "Solidaridad con Panamá", een school voor kinderen tussen 6 en 15 jaar met een fysiekmotorische of geestelijke handicap. De directrice leidt ons een ruime aula binnen waarboven een zeer waardevolle uitspraak te lezen staat: "De grootheid van een staat leest men af aan de manier waarop aandacht wordt gegeven aan gehandicapten". Fidel Castro sprak deze woorden tijdens de opening van de school in december 1989, 10 dagen na de invasie van Panamá door de VS. De naam van de school getuigt van de Cubaanse solidariteit met het Panamese volk. Na uitleg over de werking van de school en het bijzonder onderwijs in Cuba, wordt een meisje met stompjes armen en benen in een rolstoel de aula binnengereden (enkele rolstoelen in de school zijn een geschenk van

kennismaking met het cubaans onderwijs

België). Ondanks haar handicap straalt het guitige meisje een weergaloos charisma en zelfvertrouwen uit. De muziekbond is gestart en haar luide, volle stem vult de hele aula. Vol bewondering en ook ontroerd genieten wij, en zichtbaar ook haar begeleiders, van dit prachtige zangoptreden. De erkenning en ontplooiing van individuele talenten ondanks een handicap is hier heel opvallend.

We nemen ook een kijkje in de sportzalen waar leerlingen volgens hun handicap een individueel aangepast behandelingsprogramma afwerken onder strikte, bijna persoonlijke begeleiding van fysiotherapeuten en artsen, waarvan sommigen nog in opleiding. De jongeren genieten duidelijk van onze aandacht en tonen ons trots hun kunnen op hometrainers en loop-toestellen. Buiten is er een basketbalterrein, waar enkele rolstoelleerlingen basketballes krijgen, en een zwembad, zonder water. Ook de klaslokalen zijn ruim en kleine groepjes leerlingen zijn er aan het werk: een meisje met het syndroom van Down toont me trots het cadeautje dat ze aan het maken is voor Moederdag. Ze vraagt mijn naam en vliegt me onverwacht hevig om de hals. Haar begeleiders manen haar kortdaat aan me los te laten. Dat doet ze zonder aarzelen en smijkt zich vervolgens even enthousiast op een volgende reisgenoot... Andere leerlingen haken pannelappen en ontwerpen boekkaften. Een groepje leerlingen heeft aardrijkskundeles. Onze begeleider Marc vraagt vooraan in de klas of iemand op de wereldkaart België kan aanduiden. De leerlingen kijken ons ietwat verbaasd en verlegen aan, maar al snel staat een moedige jongen recht, situeert vastberaden Europa en legt na enkele seconden zijn vinger ook op België. Applaus... een stralende tiener.

Verschillende studenten zitten hier op internaat. De slaapzalen zijn eenvoudig ingericht: een viertal bedden per kamer, kleurrijke dekbedden waarop een knuffel rust, kale muren. Ook de gemeenschappelijke doucheruimtes zijn kraaknet.

Niet alleen het onderwijs, ook de medische verzorging van de kinderen, inclusief chirurgische ingrepen, zijn volledig gratis. Bijzonder onderwijs is een significante verwezenlijking van de Revolutie!

Universiteit voor iedereen

Een van de ambitieuze doelen van Cuba is de "universalisering" van het hoger onderwijs om van Cuba het hoogst opgeleide land ter wereld te maken. Het hoger onderwijs wordt verleend in universiteiten, universitaire centra en hogere instituten (bijv. leraaropleiding in een hoger pedagogisch instituut). Het wordt zowel in dag- als avondonderwijs aangeboden en in de vorm van vrije cursussen (via de media bijvoorbeeld). Toegang tot het hoger onderwijs gebeurt op basis van de evaluatie in het pre-universitair onderwijs en voor verschillende studierichtingen worden selectieproeven of toegangsexamens georganiseerd.

We bezoeken de Universiteit van Santa Clara, de meest multidisciplinaire universiteit van Cuba en het kruim voor wetenschap en technologie. Hier studeren zo'n 20.000 studenten in 13 faculteiten en 33 verschillende opleidingen. Ook zijn er 15 onderzoekscentra. We mogen een kijkje nemen in en achter de schermen van de wereldbepaalde botanische tuin waarin enkele zeldzame planten worden gekweekt.

Er is in Cuba een uitgebreid systeem van volwassenonderwijs, met speciale aandacht voor het plat-

kennismaking met het cubaans onderwijs

teland en met ruime doorstromingsmogelijkheden. Cuba is eigenlijk een grote school. Tot in de meest afgelegen gebieden van het land is het ondertussen mogelijk gemaakt een volledige studieopleiding af te werken. Een sprekend voorbeeld hiervan is de universitaire zetel gevestigd in de gemeente Yaguajay. Aan de ingang van dit universitaire centrum lezen we een opschrift van Simon Bolivar: "un pueblo ignorante es un instrumento ciego de su propia destrucción", wat ik vrij vertaal als: "een onwetend volk is een onzichtbaar instrument van zijn eigen vernietiging". Hier krijgen –blijkbaar vooral vrouwen– een tweede kans om toch een universitair diploma te behalen. Een van onze medereizigers merkt kritisch op dat investeren in academische kennis en opleiding voor iedereen een nobel project is, maar de vraag doet rijzen of er nog voldoende arbeiders (bereid) zullen zijn om bijvoorbeeld wegen te herstellen, vervallen leslokalen te renoveren, watervoorziening te garanderen... De studenten en enkele docenten dienen onze groep kordaat van antwoord: iedereen heeft recht op zelfontwikkeling. Er bestaat ook geen hiërarchie in beroepen, noch qua perceptie, noch qua verloning. Iemand met een academische opleiding zal simpelweg met nog meer inzicht en vaardigheid zijn werk uitvoeren. Als straten of gebouwen er vervallen bijliggen, is dat noch te wijten aan een gebrek aan

kennis, noch aan een gebrek aan mensen, wel aan een tekort aan middelen. De blokkade van de VS en de druk die zij op derde landen uitoefenen om elke (economische) band met Cuba te verbieden, leidt tot schaarste aan grondstoffen en dus verval. Bovendien kadert dit project van levenslang leren in een breder cultureel perspectief van persoonlijke ontwikkeling en verrijking. Zoals José Martí immers zei: kennis maakt de mens vrij!

Er heerst plots een gespannen stilte, die wordt gebroken wanneer Marc in een emotioneel geladen eindspeech de studenten en hun docenten erop wijst dat er in België heel wat solidariteit met Cuba bestaat. Als bewijs hiervan en als blijk van respect en bewondering voor de Cubaanse strijd, overhandigt hij –net zoals bij ieder vorig bezoek– twee foto's. De eerste foto werd genomen tijdens een manifestatie van een Belgische solidariteitsbeweging voor Cuba die jaarlijks op 12 september actie voert vóór de Amerikaanse ambassade in Brussel om de vrijlating van De Vijf te eisen. Op de tweede foto poseren Marc en zijn vrouw Katrien samen met Gerardo, een van De Vijf, toen ze hem enkele jaren geleden bezochten in een Amerikaanse gevangenis. De foto's worden telkens met een applaus, dat dankbaarheid en hoop uitdrukt, in ontvangst genomen.

Na bijna twee weken rondtrekken brengen we net vóór de terugkeer naar Havana nog een laatste bezoek: de Faculteit van Medische Wetenschappen aan de universiteit van Cienfuegos. We worden er opnieuw heel hartelijk en warm onthaald door de vicedecaan, een van de hoofddocenten, die net terug is uit Haiti waar hij humanitaire hulp en medische zorgen toekende, en een handvol buitenlandse studenten. Nadat de vicedecaan ons op een zeer serene wijze de geschiedenis, de werking (in vaak moeilijke omstandigheden omwille van de blokkade) en de rol van deze universiteit toelicht, stellen we ook enkele vragen aan de buitenlandse studenten. Ze komen uit oa. Venezuela, Kaapverdië en Zuid-Afrika en verklaren een voor een waarom ze in Cuba komen (verder) studeren. Stuk voor stuk horen we zeer persoonlijke en ook vaak droevige, maar steeds hoopvolle verhalen van gedreven jonge mensen die soms familie en

kennismaking met het cubaans onderwijs

gezin achterlieten om in Cuba te studeren en die ervan dromen om de kans die ze in Cuba krijgen om zich (gratis!) te vervolmaken in hun opleiding achteraf weer ten dienste te stellen van hun eigen land.

De vicedecaan knikt goedkeurend en duidt dat Cubanen “internationalisten” zijn. Cuba stuurt ontwikkelingshulpers (vaak ook in ruil voor grondstoffen) naar probleemgebieden en zet ook de deuren open van de Cubaanse universiteiten open voor buitenlandse studenten. Hij voegt eraan toe dat Cubanen het trouwens vreemd vinden dat zovele Afrikanen en Aziaten in en door hun moederland worden opgeleid, vervolgens naar Europa en de VS trekken om er zich te vervolmaken, maar er nadien ook blijven om daar hun diensten en kennis aan te bieden, terwijl ze zo hun eigen land in de steek laten... Hij benadrukt hier echter ook een verantwoordelijkheid van de ontvangende landen die volgens hem een beleid zouden moeten voeren dat erop toeziet dat buitenlandse studenten die opleiding genoten terug worden gestuurd naar hun vaderland om daar hun diensten aan te bieden... Een straffe uitspraak die op bijval kan rekenen van onze groep.

Cuba staat voor grote uitdagingen

Het jaar 1959 mag dan wel in het geheugen gegrift staan als het jaar van de overwinning van de Revolutie, maar zeker niet voor het einde van die Revolutie. Dit is een maatschappij in beweging. Dagelijks wordt veel in vraag gesteld en kritisch geanalyseerd. Er worden nieuwe voorstellen geformuleerd, pilootprojecten opgestart die vervolgens worden geëvalueerd en algemeen toegepast nadat alle betrokken partijen hiermee akkoord gaan. In dit veranderingsproces staat het algemeen belang centraal.

Terwijl wij het land doortrekken om deze maatschappij beter te leren kennen en begrijpen, heerst er bij de Cubanen een zekere opwindning. In Havana wordt alles in gereedheid gebracht voor de viering van het Vle Nationaal Congres dat op 16 april op het Plein van de Revolutie wordt gehouden. De verwachtingen zijn hoog want Cuba staat voor heel wat uitdagingen. Vele vragen blijven vandaag nog onbeantwoord. Ook ik zit met twijfels: Cuba biedt een uniek en hoofdzakelijk gratis systeem van gezondheidszorg, onderwijs en basisvoedingsmiddelen, maar hoe blijft men dat betalen? Zouden individuele initiatieven niet (meer) aangemoedigd en ondersteund moeten worden om de immense kloof te dichten tussen de lage economische groei en de schaarste aan economische middelen enerzijds en de hoge sociale, culturele en artistieke groei anderzijds? Is het huidige monetair systeem houdbaar waarbij een bijna waardeloze Cu-

baanse peso moet opboksen tegen de 24 x sterkere CUC waarin handel wordt gedreven, maar die moeilijk bereikbaar is voor de doorsnee Cubaan, tenzij die met toeristen omgaat? Kan Cuba blijven de kaart van het toerisme trekken wanneer die koopkrachtige toeristen de frustratie van Cubanen in de hand werken omdat hun salarissen ten opzichte van die van de toeristen heel laag en vele basisbehoeften (kleden, huishoudtoestellen,...) enorm duur zijn? Cuba droomt ervan op termijn zelfvoorzienend te worden. Om dit te bereiken moet de productie omhoog, maar hoe kan je werknemers motiveren als er geen beloningssysteem bestaat?...

Wie met Westerse ogen naar deze maatschappij kijkt, heeft ongetwijfeld vele twijfels en kritiek. Wie Cuba bekijkt door de bril van de Derde Wereld ziet een positief model van sociale, culturele en intellectuele ontwikkeling.

Na veertien intense dagen, keren wij met een koffer vol verhalen en stof om over na te denken terug naar huis... De gedrevenheid en het enthousiasme van alle spelers uit het onderwijs die wij mochten ontmoeten, werkt aanstekelijk. Het Cubaanse onderwijsmodel waarin de hele gemeenschap participeert, met pijlers als geschiedenis, taal, culturele en lichamelijke ontplooiing, maar dat ook steunt op normen en waarden als gelijkheid, solidariteit, waardigheid en discipline... is ongetwijfeld een inspirerend voorbeeld.

Ellen Thielemans

Op zaterdag 22 oktober zal Ellen Thielemans tijdens de “zes uren voor de democratische school” commentaar geven bij een fotoreportage over deze studiereis naar Cuba in de workshop “Op reis in de Derde Wereld” (14u45-17u)

••• HET EINDE VAN 30 JAAR ••• BI-CULTUREEL ••• ONDERWIJS ••• IN BRUSSEL

Sinds de jaren tachtig organiseert vzw. Foyer in Nederlandstalige Brusselse basisscholen een parallel curriculum voor leerlingen van Spaanse, Italiaanse en Turkse origine. Leerlingen die één van deze talen als thuistaal hebben, krijgen een deel van het curriculum in die taal aangeboden: onderwijs in eigen taal en cultuur, afgekort OETC. Op 9 mei besliste minister van Onderwijs Pascal Smet een punt te zetten achter de financiering van het project.

••• Een donderslag bij heldere hemel

Foyer wist reeds geruime tijd dat "een" beslissing eraan kwam. Op 29 april werden zij informeel getipt, op 9 mei werden zij mondeling op het kabinet van de minister op de hoogte gebracht. De beslissing van de minister komt zeer hard aan, te meer daar die meteen eind juni ingaat. Leerlingen die nu reeds in het OETC-project school lopen, kunnen niet eens hun traject afmaken. Projectdrager Foyer, de 14 leerkrachten en hun directies, de ouders, de leerlingen en talrijke betrokkenen uit het onderwijsveld reageren onthutst en verontwaardigd.

••• Een project dat zijn strepen verdiend heeft

Het project heeft zijn nut bewezen. Meer dan 90 % van de leerlingen in OETC behaalt het diploma van secundair onderwijs wat een veel hoger percentage is dan het gemiddelde bij allochtone kinderen waarbij 30% van de jongens en een kwart van de meisjes het secundair verlaat zonder diploma. Een kleine 80% van de kinderen behaalt jaarlijks een A-attest en stroomt zonder problemen door. De OETC-kinderen stromen duidelijk beter door naar het ASO dan andere anderstalige kinderen in Brussel: 40% tegenover 35%.

In 1982 al kreeg het initiatief de Nederlandse Cultuurprijs (NCC) en Europese en nationale belangstelling. Het departement onderwijs reageer-

de totnogtoe met positieve audits. "Als inspecteur-opdrachthouder gelijke onderwijskansen heb ik enkele jaren geleden het OETC-project van nabij gevolgd. (...) Ik kon toen vaststellen dat dit project alle waardering en steun verdient. OETC draagt daadwerkelijk bij tot een goede samenleving" (Ria Baldewijns, ere-inspecteur).

Waarom dan toch?

Als iedereen zo vol lof is over het initiatief en de besparingsoperatie jaarlijks slechts een luttele 413.000 euro zou opleveren, moet Minister Smet toch zeer zwaarwichtige redenen hebben om zijn beslissing te staven, zou je denken? Op 23 mei werd eindelijk het schriftelijk rapport dat van einde 2010 dateert, gepubliceerd. Op 25 mei verzamelden een 500-tal ouders voor het kabinet van de minister, met hun kanttekeningen bij de "Macro-evaluatie van de administratie onderwijs". Een delegatie van Foyer werd door de kabinetchef te woord gestaan (de minister "was verhinderd" op het Vlaams parlement). Het concept zou verouderd zijn en niet aangepast aan de huidige meertalige Brusselse realiteit in het Nederlandstalig onderwijs. Vooral Italiaans en Spaans vindt de minister volledig overbodig terwijl Marokkaanse jongeren uit de boot vallen. En waarom zouden OETC-projecten geld moeten krijgen terwijl andere initiatieven en scholen dat niet krijgen? Ook zou Foyer moeten kunnen bewijzen dat eenzelfde kind dat het bicultureel onderwijs niet zou gevolgd hebben, er slechter zou aan toe geweest zijn precies door het niet gevolgd te hebben. De minister lijkt een voorkeur te hebben voor Kafka...

Romy Aerts

De online-petitie loopt verder en nieuwe acties borrelen. Volg de actualiteit op de website van Foyer vzw:

www.foyer.be

en onze eigen website

www.democratischschool.org

Wanneer een Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen minister van Onderwijs wordt...

Mensen zonder papieren worden voortaan uitgesloten van de lessen Nederlands voor anderstaligen (NT2) in het volwassenenonderwijs. In het Vlaams Parlement stemde enkel Groen! tegen dit onderdeel van Onderwijsdecreet XXI. Vanuit de sector van het volwassenenonderwijs en de basiseducatie, de integratiesector, de onderwijsvakbonden, inrichtende machten ... kwam er veel protest. Op dinsdag 14 juni werd in Antwerpen, Brussel, Kortrijk, Gent, Sint-Niklaas en Leuven actie gevoerd: 'Babylon in Vlaanderen? Te stom voor woorden' !

Te veel kandidaten voor te weinig plaatsen

In het volwassenenonderwijs kloppen dagelijks 'nieuwe Vlamingen' aan die heel veel inspanningen willen doen om onze taal te leren. Omdat ze deel uitmaken van onze maatschappij, omdat ze met hun burens willen praten, omdat ze willen werken én omdat hun kinderen Nederlands leren. Er zijn echter te weinig cursussen voor het aantal kandidaat-cursisten. Om de wachtlijsten weg te werken, stelt Vlaams minister van Onderwijs Pascal Smet voor om alle mensen zonder geldige verblijfspapieren uit te sluiten van deze lessen. De minister, die zelf van 2000 tot 2003 Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen was, steekt niet onder stoelen of banken dat hij met dit verbod ook aansluit bij het terugkeerbeleid voor mensen zonder papieren dat de federale regering voert.

De doelstellingen van het volwassenenonderwijs ondergraven

Talrijke sociale verenigingen -de beide onderwijsvakbonden ACOD en COC, Samenlevingsopbouw

“zonder papieren”

Vlaanderen, Minderhedenforum, de Centra voor Volwassenonderwijs, het Kruispunt Migratie-Integratiewijzen op de tegenstellingen in deze beleidskeuze:

1. Wie een bijdrage wil leveren aan de maatschappij hoort niet te worden uitgesloten, zelfs niet zonder papieren. Om de wachtlijsten op te lossen zijn er structurele, organisatorische en financiële maatregelen nodig, niet eenvoudigweg het aantal cursisten doen dalen.

2. Men kan niet via internationale verdragen het recht op onderwijs garanderen aan kinderen (ook zonder papieren) en tegelijk het recht op het leren van de onderwijstaal ontzeggen aan hun ouders.

3. De juridische basis waarop het voorstel is gebouwd, is erg wankel. Aan de voorwaarden om andere rechten en vrijheden te doen gelden voor vreemdelingen dan er gelden voor Belgen, zoals artikel 191 vraagt, wordt niet voldaan. De Raad van State toonde dit van bij het begin aan.

4. Leerkrachten hebben een niet te onderschatten opdracht om volwassenen Nederlands te leren. Moet een school, en de facto het ministerie van Onderwijs, zich niet ten volle daarmee kunnen bezig houden in

plaats van haar bevoegdheid te buiten te gaan en verblijfsvergunningen te controleren?

5. Zolang de wereldwijde economische verhoudingen scheef getrokken zijn en zolang er gewapende conflicten zijn, zullen mensen via legale en illegale weg migreren. Deze diversiteit is een realiteit. We leven samen in dezelfde samenleving, dezelfde stad, dezelfde straat. Hen uitsluiten van de mogelijkheid om Nederlands te leren, bemoeilijkt de communicatie en dus het samenleven met elkaar.

6. Het voorstel gaat in tegen het eigen Vlaamse integratiedecreet dat voorziet in een beleid dat op menswaardige begeleiding en op oriëntatie gericht is en dat tot doel heeft mensen een zinvol toekomstperspectief te geven. Mensen zonder papieren moeten tijdens hun verblijf in staat zijn om hun competenties te ontwikkelen. Indien deze mensen in de toekomst alsnog een wettig verblijf bekomen, hebben ze een voorsprong. Wanneer alle verblijfsperspectieven echter uitgeput zijn, zullen de opleidingen hun reïntegratie in hun land van herkomst vergemakkelijken.

De gevolgen op vlak van onderwijs

De gevolgen van het decreet gaan verder dan het puur menselijke. Naast de juridische en praktische bezwaren, zijn er ook heel wat inhoudelijke bezwaren die alle leerkrachten aangaan. Ronduit karkas-aanse toestanden met een hoge maatschappelijke en persoonlijke kost:

- De uitsluiting zal indirecte effecten vertonen op de studieresultaten en de schoolvoortgang van de kinderen van mensen zonder papieren. De betrokkenheid van de ouders is immers essentieel voor de schoolloopbaan van de kinderen. Maar hoe kan men betrokken zijn als men geen kennis heeft van de omgangstaal?

- Hoe kan de overheid enerzijds scholen stimuleren tot het organiseren van cursussen NT2 voor ouders wanneer deze voortaan alleen toegankelijk zullen zijn voor de ouders van kinderen met wettig verblijf, maar niet voor de ouders zonder wettig verblijf? Hoe moeten scholen hiermee omgaan?

- Afgezien van het feit dat het niet

“zonder papieren”

de taak is van leerkrachten NT2 om de verblijfsvergunning van de cursisten controleren, brengt de nieuwe maatregel voor de CVO's een hoop werk mee. Elke module zal moeten gecontroleerd worden of de cursist nog over de nodige papieren beschikt om te mogen ingeschreven worden... een administratieve rompslomp ten koste van de pedagogische en didactische omkadering.

- Wat indien men zich voor een module inschrijft op het moment van wettig verblijf en slaagt, maar men niet kan inschrijven in de vervolgmodes bij gebrek aan een geldig verblijfsdocument (na intrekking)? Hoe kan een centrum dit opvolgen?

- Jarenlang werd gewerkt aan de professionalisering van het NT2-onderwijs, met succes. De maatregel zal leiden tot de noodzaak om opnieuw meer vrijwilligersorganisaties de klus van NT2 te laten klaren.

Vlaanderen, een warme en gastvrije samenleving?

Vlaams minister-president Kris Peeters titelde zijn regeerverklaring van juli 2009 “Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame en warme samenleving”. Aan “daadkracht” ontbreekt het de minister van Onderwijs in de Vlaamse Regering inderdaad niet... Na het afvoeren van het OETC-project en de beperkingen in het volwassenenonderwijs wordt het dan ook bang uitkijken naar de beleidsnota “meertaligheid” die minister Smet binnenkort zal uitbrengen.

Romy Aerts

Dichter **Charles Ducal**, zelf leraar, schreef volgende brief:

Ik luister naar de radio. Ik hoor de minister spreken. Ik verneem dat er twee soorten mensen zijn, mensen met papieren en mensen zonder papieren.

Ikzelf ben een mens met papieren. Ik heb daarom recht op vanzelfsprekendheid. Vanzelfsprekendheid wil zeggen: ik kijk in de ogen van mijn medemensen en ik besta, ik spreek, ik word aangesproken.

Ik ga naar school, ik kom in de gang Gurung tegen. Gurung leert Nederlands in de onthaalklas voor anderstaligen. Ik zeg voor de eerste keer in 8 maanden ‘hallo’ tegen Gurung en kijk hem vriendelijk aan. ‘Dag mijnheer,’ zegt Gurung en wordt, door het kleine mirakel van drie woorden, op slag vanzelfsprekend.

Gurungs vader is een mens zonder papieren. Gurungs vader leert Nederlands in Open School. Hij krijgt er les van mijn vrouw. Voor mijn vrouw is Gurungs vader vanzelfsprekend. Hij staat voor haar neus met heel zijn persoon en heel zijn verhaal van verwachtingen en problemen. Hij valt niet te ontkennen, hij bestaat. Daarom geeft mijn vrouw hem les, omdat hij vanzelfsprekend is en dus recht heeft op wat men noemt de ‘mensenrechten’, die universeel zijn en aan geen andere voorwaarde gebonden dan dat men een mens is en geen dier of andersoortig wezen.

Ook voor de minister is Gurungs vader een mens, maar niet vanzelfsprekend. Hij is een mens elders, in een ander land, maar niet hier. Hier bestaat hij niet. Zijn arbeid voor de helft van het minimumloon bestaat niet. Zijn slechte behuizing voor een schandelijke huurprijs bestaat niet. Zijn pogingen contact te leggen met burens en andere Belgen bestaan niet. Zijn moeizame bestaan in een wereld van onverschilligheid en toenemend racisme bestaat niet.

Zijn zoontje, Gurung, bestaat wel. Niet dankzij, maar ondanks zijn vader. Daarom mag Gurung naar school, maar hoeft zijn vader zijn schoolagenda niet te begripen.

Het is inderdaad te stom voor woorden.

Charles Ducal

Samen tot aan de meet. Zittenblijven rendeert niet

Op donderdag 26 mei organiseerde het Algemeen Onderwijsbeleid van de stad Antwerpen een volgende stap in het project 'Samen tot aan de meet'. Een dag met lezingen, workshops en discussiegroepen om de leerkrachten en scholen te inspireren bij het zoeken van alternatieven voor het zittenblijven op jonge leeftijd.

Het auditorium van Den Bell op het Francis Wellesplein zat dan ook vol, geen plaats was onbezet. De eerste plenaire lezing - naar mijn gevoel, de belangrijkste van de dag - werd gehouden door Mieke Goos, onderzoekster aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de KULeuven. 'Zittenblijven in het eerste leerjaar: zinvol of niet?' (1)

Zittenblijven eerste leerjaar een probleem?

Voor veel leerkrachten in het auditorium was het toch nog een verrassing dat 17% van de Vlaamse leerlingen het eerste leerjaar overdoet. Zittenblijven blijkt in onze onderwijscultuur 'ingebakken'. Het onderzoek van Mieke Goos en collega's is dus wel erg belangrijk want is deze praktijk effectief of niet? Welke effecten heeft ze op de groei in vaardigheden wiskunde en technisch lezen, en op de psychosociale vaardigheden van de betreffende leerlingen doorheen de lagere school? De methode die door Mieke Goos werd gebruikt, is degelijk en uitvoerig: 3624 leerlingen, 222 klassen en 121 scholen werden gevolgd tot het eind van de lagere school. Ook werden er meer dan voldoende controlevariabelen ingebouwd nl 68 leerlingenkenmerken, 59 klaskenmerken en 42 schoolkenmerken per zittenblijver. De zittenblijvertjes werden vergeleken met hun jongere leerjaargenoten en met hun leeftijdsgenoten die in een hoger leerjaar zitten.

Conclusies

Tijdens het 'bisjaar' presteren de zittenblijvers beter dan leerjaargenoten die toch zijn overgegaan maar als we naar hun prestaties kijken doorheen de lagere school, dan merken we dat de zittenblijvers opnieuw

een achterstand opbouwen in wiskunde en technische lezen. Ze verliezen hun zelfvertrouwen, ze presteren steeds zwakker.

Ze zouden beter gepresteerd hebben en psychosociaal beter gefunctioneerd hebben indien ze toch waren overgegaan naar het tweede leerjaar. De resultaten van dit onderzoek waren voor de aanwezige leerkrachten zo verbluffend, dat het muisstil werd in de zaal. Hier en daar vroeg iemand nog wat extra informatie maar Mieke Goos had duidelijk aangetoond dat we dringend op zoek moeten naar alternatieven.

Keuzeprogramma

De verdere voormiddag konden de leerkrachten deelnemen aan workshops die het theoretisch kader schetsten voor de alternatieven voor zittenblijven. Deze alternatieven kan men vinden in het boek 'Samen tot aan de meet' (2)

Wie geen workshop volgde kon een interessante (Engelstalige) lezing volgen door onderzoekster Olga Borodankova. Dit onderzoek werd gedaan voor het netwerk 'Eurydice' (3). Het 'Eurydice' netwerk beschrijft de onderwijssystemen in de verschillende EU-landen en analyseert ze.

In 'Grade Retention during Compulsory Education in Europe' toonde Olga Borodankova aan dat er een groot verschil is in zittenblijvers-cijfers in heel Europa. Of een kind een schooljaar moet overdoen hangt vooral af van de onderwijscultuur in een land en van de persoonlijke beoordeling van de leraar.

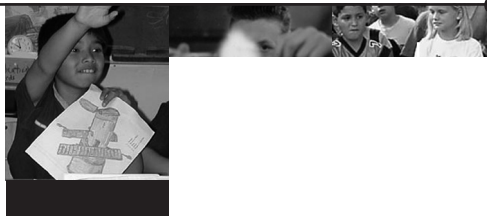
In de namiddag stelden de onderzoekers van 'Oprit 14- naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen' hun onderzoek voor, waarbij het belang van obstakels in het leven van de individuele leerling zelf, wordt benadrukt.

Luce Billion

(1). Mieke Goos: <http://www.steunpuntloopbanen.be/>

(2). Project: 'Samen tot aan de meet'
Johan Huybrechts, Johan.Huybrechts@stad.antwerpen.be, 03 338 33 40

(3) Eurydice heeft als doel de verantwoordelijken voor het onderwijs in verschillende landen bij te staan in hun besluitvorming. Ze bezorgt hen vergelijkende thema-onderzoeken, feiten in verband met schoolkalenders, lonen, lestijden. Alle onderzoeken kan je gratis verkrijgen op: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

GENT ANDERS BEKEKEN

Op 7 mei –tot dan de warmste dag van het jaar- ging “Gent Anders bekeken” door in de school De Wingerd te Gent. Zo’n 70 aanwezigen kozen uit een rijk programma van workshops en wandelingen. Onderwijsinnovatie voor gelijke kansen was de rode draad tussen de verschillende workshops, diversiteit en de strijdvaardigheid van Gent nu en vroeger kwam aan bod tijdens de wandelingen.

De dag startte met filmpjes over verschillende Gentse wijken, gemaakt door Ambrosia’s tafel samen met de buurtbewoners. Het project Wijk-tv wil enerzijds via media mensen in de wijk met elkaar in dialoog laten gaan en anderzijds buitenstaanders de wijk laten zien. Aangezien zij de scholen als bevoorrechte partners zien om hun wijk te tonen, sluit het project aan bij de Brede School-idee met als doel het werken aan sociale cohesie binnen en buiten de wijk.

Na een inleiding door Nico Hirtt over enkele programma- en aandachtspunten van OvdS kon de verdeling van de workshops en wandelingen beginnen. In de voormiddag en in de namiddag konden de deelnemers kiezen tussen een zevental activiteiten. ’s Middags werd er gezellig getafeld met een broodmaaltijd en taart. De dag eindigde op de binnenplaats van de school waar deelnemers nog even terugblikten met een verfrissend glaasje en zelfgebakken taart onder begeleiding van twee Romamuzikanten.

Uit de evaluaties onthouden we dat het een zeer gesmaakte, leerrijke dag was met boeiende uiteenzettingen van gedreven personen. Verschillende deelnemers gaven aan dat ze “meer van dat willen”... De OvdS-ploeg die “Gent anders bekeken” organiseerde zal in juni een uitgebreide evaluatie maken. Aan iedereen hen kan ik al vast de volgende dag van OvdS aanraden: Zes uur voor een democratische school” te Brussel op 22 oktober.

Katrien De Maegd

gent anders betekent

We konden gebruik maken van de lokalen van de stedelijke Freinetschool "De Wingerd".

De gids vertelde zowel in het Frans (voormiddag) als in het Nederlands (namiddag) over de Geuzenopstand en de tijd van Keizer Karel. Op 7 mei waren er ook deelnemers uit Brussel, Charleroi, Luik, Antwerpen, Brugge...

Meervoudige Intelligentie

Aan enthousiasme geen gebrek in de workshop meervoudige intelligentie (MI). Directie en leerkracht van de MI-school 'De Letterdoos', ondersteund door 2 mensen van de pedagogische begeleidingsdienst stelden alles in het werk om de deelnemers te overtuigen van de waarde van MI voor het onderwijs. Men vertrekt van de theorie van Gardner die stelt dat mensen niet over één soort intelligentie beschikken (deze gemeten door de IQ-testen) maar over acht soorten intelligenties: de verbaal-linguïstische, logische-mathematische, visueel-ruimtelijke, muzikaal-ritmische, lichamelijk-kinesthetische, interpersoonlijke, intrapersoonlijke en naturalistische intelligentie.

In het huidige onderwijs worden vooral de eerste twee intelligenties aangesproken en gewaardeerd. In de MI-school willen ze daar komaf mee maken. Men wil alle intelligenties aanspreken (matchen), verder ontwikkelen (stretchen) en waarderen (vieren). Op die manier worden ook alle kinderen als 'knap' aanzien, want elk kind heeft intelligenties die meer ontwikkeld zijn. Concreet kan je dat op school op verschillende manieren doen. Je kan didactische structuren inbouwen in de lessen, je kan MI-hoeken organiseren en je kan MI-projecten op poten zetten. Als je aan de slag gaat met meervoudige intelligentie, is het ook belangrijk om die intelligenties te evalueren. In de MI-school De Letterdoos hebben ze dan ook een MI-rapport naast het puntenrapport. Dit rapport wordt 4 keer per jaar gemaakt en per keer worden 2 intelligenties geëvalueerd.

Petra Rousseau

Meer weten?

www.migent.be

www.deletterdoos.be

Kagan, K; Kagan, M. (2006) Meervoudige intelligentie. Het complete MI boek. Vlissingen: Bazalt.

Freinet secundair

Bij de workshop Freinet secundair, werden de deelnemers opgevangen door leerkrachten die de driejarige opleiding 'Freinet secundair' volgen. Luc Heyerick introduceerde de workshop en vervolgde met een rondje om te weten waar de interesses van de deelnemers lagen.

Vervolgens werd de Freinetberoepsschool 'Het Labyrint' voorgesteld (= onderdeel van de VIP-school). Freinettechnieken die we hier terugvinden zijn de klassenraad en de leerlingenraad. De school is ook zeer sociaal geëngageerd. Bv. Music for life en samenwerking met home Claire om de leerlingen te leren omgaan met ouderen. In de school werkt men ook met projecten die via een praatronde tot stand komen. Men maakt hierbij ook gebruik van experts van buiten de school. Het project eindigt met een projectvoorstelling in het forum. Het applaus verhoogt het zelfbeeld van de leerlingen.

Daarna kregen we een beeld op Freinetschool 'De Wingerd'. Ook daar vinden we de klassenraad en leerlingenraad terug. Men werkt er ook met een 3-tal projecten per jaar. Deze projecten worden via de klassenraden gekozen. Tijdens de projectweken werken de leerlingen in de namiddag klasdoorbrekend in verschillende groepjes aan het project. We kregen ook een voorbeeld van hoe men tewerk gaat in het vak wetenschappelijk werk. De leerlingen krijgen een cursus van 70 pagina's die ze zelfstandig moeten doornemen, waarna ze per 2 een 14-tal practica oefeningen moeten afwerken.

Tenslotte kregen we meer uitleg over de werking van de secundaire Freinetschool van Sint-Niklaas. Bij de wiskundelessen start men met een korte introductie (5 à 10 minuten), waarna de leerlingen zelfstandig of in groepjes aan de slag gaan. Dit geeft de leerkracht meer tijd en ruimte om zich bezig te houden met kinderen die ergens meer moeite mee hebben. Leerlingen worden ook gestimuleerd om eerst bij elkaar hulp te vragen alvorens naar de leerkracht te stappen. Voor projecten doen de kinderen zelf voorstellen die ze in groepjes uitwerken.

De leerkracht die ons vol vuur de uitleg gaf, geeft zelf een 15-tal uur les aan de leerlingen van 1 klas. Hierdoor kan hij bruggen bouwen tussen de verschillende vakken. Hij gaf het voorbeeld van de brug tussen biologie en wetenschappelijk werk. Voor de biologies leert de leerkracht de leerstof onder groepjes leerlingen. De leerlingen bereiden een presentatie van de leerstof voor en presenteren. Elke presenta-

tie wordt geëvalueerd. De leerkracht verwacht dus steeds betere presentaties. Uit die presentaties en de vragen die de leerlingen erbij stellen, put de leerkracht inspiratie voor het wetenschappelijk werk. Zo werd in een presentatie verteld dat het lichaam dagelijks vocht verliest en dat opnieuw moet opnemen via eten en drinken. Een leerling stelde de vraag hoeveel vocht er in eten zit. Tijdens de les wetenschappelijk werk heeft men toen via voedingstabellen uitgerekend hoeveel vocht elke leerling op een dag opneemt uit voeding. Ook in deze school werkt men met klas- en leerlingraden.

Petra Rousseau

Meer weten?

www.vipschool.be

www.dewingerdfreinet.be

www.villadavinci.be

Celestin Freinet

De Democratische School
Erkenning P206727
Trimestriëel
N°46, juni 2011
Afdelingskantoor: Antwerpen 1
V.v.: J.P. Kerckhofs
103 Vrijwilligerslaan, bus 6
1160 Brussel

België-Belgique
P.B.
2000 Antwerpen 1
8/5116